

hatos

Nem a lánya gyűjtotta fel

• cédulázás közben

1948 nyarán kerültem az Utunkhoz. Első szerkesztőségünk a Szabadság tér 5. szám alatt dolgozott, a mai kis telefonállomás fölötti emeleten. Akkor még nem volt kolozsvári lakásom, délutánonként tehát a szerkesztőségben üldögéltem, cikkeket szerkesztettem vagy írtam éppen, ahogy adódott. És ahogyan lehetett. Mert a nagy zajban nemigen ment a munka.

Az Utunknál ugyan magában voltam, nem volt, ki zajt csapjon; annál vigátabban voltak azonban egy tapétajáték, a Falvak Népe. Egy-két fiatalabb szerkesztő és beszerkesztő lány ilyenkor pihente ugyanis ki délelőtti szellemi munkájának fáradalmait. Szóval: fiatalok voltak, fogócskát, bujdoskát, ipics-apacsot játszottak az asztalok körül, trappoltak, kacarásztak, mint gyermekek a játszótéren. A sárga irigység ölt engem. Gaál Gábor szobájában mégsem lehetett ipics-apacsolni...

Különböző rendkívül tiszteltet a Falvak Népe fiatalabb s öregebb szerkesztőit. Például Horváth Istvánt, a költőt, aki akkoriban jelentette meg Felgyűjtja a lányom című versét; egyik vallomását a parasztsorral való leszámolásról. Ilyen szakaszok vannak benne: „Fel kéne égetni / a nádat, a múltat, / hogy a pernyéből / sudáran, újlant / szálak nőjenek ki / égre bomló ággal, / újzú gyümölcsrel, / lángpiros virággal. // Fel kéne, de félek, / én is beleégek... / Négy év-tized körül / lassul már az élet.” A negyven felé járó Horváth István ezért veti minden reményét lányába: „Es mire kiérek, / felgyűjtja a lányom. / Lobogó szoknyával / jön át a parázson”. Haragudhatott az ember azokra a fiatalokra, akikre ilyen társadalomtörténeti feladatok vártak — az ipics-apacsolás mellett?

Egy délután aztán feltűnt csend honolt a kis ajtó túlsó oldalán. Semmi mozgás, semmi nesze, kedvemre korrigáltam. Egyszer azonban halk ropogás ütötte meg a fületem. Mintha kukoricát patogatna valaki. És már ropogott is az a valami. Felszakítottam az ajtót. Azóta se láttam ilyet. Horváth István ült a karosszékekben. Elmélyülten olvasott, rövidlátóként orrával szántotta a papírt. A lánya pedig sehol, de a költő lába előtt gyönyörű szerkesztőségi papírkosár égett hatalmas lánggal...

Abban a pillanatban megértettem a helyzetet s akkori felismeréseimet most verselemzők figyelmébe ajánlom: Először is: mégsem a lánya, hanem maga a költő gyűjtotta fel, gondatlanságból.

Másodszor: nem a nádat gyűjtötte fel, hanem nádból font papírkosárát.

Harmadszor: nem mások oltották el egy vízcseppnél a ropogó kosarat, hanem alulirott, akkor még fiatal szerkesztő.

Negyedszer: mi, szerkesztők akkoriban buzgón oltogattuk a költők tüzeit, ha azok — szerény megítélésünk szerint — nem a legmegfelelőbb helyeken kaptak lángra...

MAROSI PÉTER

hatos

dr. Vársárhelyi József

• versajándéka

Panek Zoltánnak, aki azt mondta nekem egyszer: egyszer csak eltűnünk, s nyomunk sem marad utána.

Ez még akkor történt, amikor én még csak szférák zenéje voltam. Tu Fu a költő verset írt barátjának, Meng Hao-Zsannak. S habár bizonyára már akkor is ismerték a belső száműzetést, Meng Hao-Zsan elvonult remetének. Ő, s én is tudom, miért. Mint annyian, ezen ezerháromszáz év hegyvölgyein átmenekülő megszállottak. Nagy csend volt, ülték egymással szemben, a búcsú néma s örök szertartása folyt. Tu Fu maradt, barátja: ment. A tücsök, kis kukujában édesen cirgett. Valahol egy macska is melengette mancsait. Nem volt egy lótsz sem körös-körül. Talán telehold volt. Augusztus lehetett, s bizonyára éjszaka fordult ez a megszakadhatatlan idő. Ezt az elválást találta ki magának Tu Fu, hiszen aki elmegy, az lopva menekül. Meng Hao-Zsan akkor éppen halászott, csónakjában ült leste a halat. Más napszak, más gondolatok. Tu Fu, a költő verset írt, talán könnyes volt az arca. Azután elolvasta, Artura a macska dorombolt, a tücsök végezte a dolgát. A vers az örök béke — gondolta ekkor Tu Fu. És olyan bánatos lehetett.

Legyen ez a mi kedvtelésünk: a költőt Li Taj-Po-nak hívták.

LI TAJ-PO

MENG HAO-ZSANNAK

Meng Hao-Zsan, bölcs mester, szeretlek téged! Híre jár, hogy nem adsz semmi szokásra. Még ifjan eldobtat mandarinspakd, s erdei felhő ősz fejed párnája. Holdmármorban lépre csalt a szesz-felség, s nem császár, virágot bámulsz káprázva. Magas hegy, hogyan is nézhetnél fel rád? Köszöntöt mondok lelked illatára.

730—740
(Szerdahelyi István fordítása)

• hallottam, hogy

egy csoportot újságíró, hosszú hónapokat igénybe vevő kutatómunka után, megtalálta a legidősebb életben lévő olimpiai érmet. A 97. életévét februárban betöltött öregúr neve Karl Neumer, és egy Drezdához közel fekvő kisvárosban él. Karl Neumer az 1908-as londoni olimpián az úgynevezett kerékpáros üldözőversenyen ezüstérmét nyert német csapat tagja volt.

Karl Neumer házában kertjében beszélgetett el az újságírókkal, a fotósok kedvéért 25 kg-os súlyzókat emelgetett, s elmondta, hogy ma is hűséges nézője minden „arra érdemes” sportrendezvénynek. „Arra érdemes sportrendezvénynek — magyarázta — a patyolattiszt, minden anyagi, politikai vagy más érdek-

től mentes vetélkedőket nevezem.” „És melyek azok?” — kérdezte az egyik látogató. „Városom általános iskolás tanulójának versenyei” — válaszolta a veterán olimpiai érmetes.

Karl Neumer, mert kérdezték, azt is elmondta, hogy magas életkora és persze „átmentett” (az ő kifejezése) vitalitása meggyőződése szerint két dolognak tulajdonítható köszönhető. Az egyik: világéletében halálos ellensége volt a dohánynak és az alkoholnak. A másik: kivétel nélkül, lehet bármilyen az idő, minden nap legalább két órán át kocog.

„Neumer asszony is büszke lehet az ön egészségére, életfelfogására” — bókolt az egyik újságíró. „Az olimpiai érem legidősebb életben lévő tulajdonosa szeliden mosolyogva szolt: „O bajosan, tisztelt uram. Ugyanis nőtlén vagyok...”

(szamosi)

KINCSES KALENDÁRIUM

AVAGY MIŐLT IRTAK A LAPOK HAJDANABAN

HOL KÉSZÍTÉSSUNK elegáns és chiches szabású ruhákat? Sámson Manó úri divattermében, hol a legfinomabb angol-, francia és honi szövetek a legizlésebb színben s dús választékban vannak rakítva. Amerikai ruhahabér! Meglepő olcsó árak. (Erdélyi Lapok, 1910. július 15.)

EGYVELEG. A hernyó egy hónap alatt annyit eszik, mint testtölyének 6000-szerese, az embernek ellenben csak három hónap alatt lehet annyit ennie, mint a mennyit nyom.

A HÁZASSÁG UJ FÖLTÉTELE. Norvégiában közelebb az a törvényt hozták, hogy olyan leány, a ki kötni, fonnai és kegyeret sütni nem tud, vagy arról bizonyítványt nem mutat föl, férjhez nem mehet.

AZ IRÁS GYORSASÁGA. Gyors kezű ember egy perc alatt képes 30 szót leírni, melynek hossza körülbelül öt méternek felel meg. Ily arányban negyven perc alatt a toll kétszáz métert s három óra húsz perc alatt egy kilométer utat tehet meg.

A LEGERŐSEBB állatok közé tartozik a cserebogár. Teszt:

Jakobus Imola: Az elefánt

ténél 14-szer nagyobb terhet is képes elvonsozni, tehát erősebb, mint a ló.

DIÓGENES az öt kérdés ezen kérdésre: melyik állat harap legveszélyesebben? ezt felelte: a vadak között a rágalmozó, a szelidek között a hízlekedő. (Képes Folyóirat, 1897. L. félv.)

KEDVENCZEINK. Egy igen szép, kitömött csacsogó karicsom van, tollazatát azonban a legyek bepiszkították, kéretnék kedves olvasótársnőmet, sziveskedjenek tanácsot adni, mily módon tisztíthatnám ki? Előre is köszönetet mond Winklerné. (Háztartás, 1901. július 10.)

• sakk

E heti feladványunk szerzője, dr. Gold Samu, alapos agytor-nára készlet, s már-már lehetetlen kíván a feladvány megoldására vállalkozótól! Világos: Kh2, Vg5, Fb4, Fc6, Ha6 — öt báb. Sötét: Ke6, Bh7, Fd3, Hb5,

• miért

Emberi és állati dolgok

A természet ha nem is édesanyánk, de legalábbis a nővérünk — ha jól tudom, Linne mondta ezt. És innen szemlélve a világ előrehaladását és visszaesését, ennek a hasonlatnak az érdemi derengésénél, nemcsak ostobának, de valósággal öngyilkossági kísérletnek tekinthető az a sokszor hangoztatott szándék, hogy legyőzzük a természetet.

Mert ahol ez sikerült, nemcsak a folyók száradtak ki, hanem a hit és a remény is; nemcsak a halak úsztak el a semmibe, hanem a boldog távlatok is; nemcsak hamvadtt fák és enyészhetetlen műanyag-darabok fehérlének a tájon, hanem emberi csontok is. Nincs szomorúbb látvány a világon az ilyen győzelemsorozatnál!

Mostanában elég gyakran megkondul az emberi lelkiismeret harangja, és megszólal az egyszerűség hangja; láttam Cambridge-i diákokat, akik

teleszórták papírhulladékkal ezt az ódon mesevárost, majd összeszedték a szemléltető anyagot, hogy demonstrálják, mit jelent a felelőtlen személtelés s láttam nemegyszer felvonulást a környezetvédelem érdekében, a veszélyes sugárzás, a füst, a por, a vegyi gázok és gázok ellen.

Az értelem azonban tagában fogja fel a természet védelmét, s az olaszok, amint hallom, most a kegyetlen állatidomítás ellen hódolnak fel: a majmokat miniketrekben tartják a cirkuszban, a medvétanc mögött föllizzanak az áthetített fémlémezek, a megkorbácsolt tigrisek, oroszánok tekintetében, mutatvány közben idült morfinisták megtört és beleegyező szomorúsága fénylik, sok fogva tartott állat belepusztul a magányosságba...

Lehet, hogy a cirkuszok sátrókupolái felől érkező állati panasz csak ama utolsó csepp volt a pohárban, és a keserű fölkiáltásba másfajta panaszok, fájdalmak és aggodalmak is beléreztek, holott az emberteremtette állati viszonyok már magukban is elég drámát és veszélyt jelentenek e század önvizsgálatának a napirendjén.

Mert milyen fájdalmas és lázító az, hogy némelyik mádnak kiszűrjük a szemét, hogy szebben ekekeljen, épp oly visszatartó hatást kelt számos világjáró, amelynek a gyalogjáró úgy tele vannak kutyaurélekkel, mintha agyagot hordtak volna rá valami ázott temetőrökből. Sok helyütt a fölemelt ebado következtében százával, ha nem ezrével kóborolnak az elcsapott kutyák; láttam egy ilyen gazdátlan vizsla nagyított portréját és megrendültem, mert olyan volt, mint egy öregségére kitagadott, meghajszolt és könnyező hűséges cseledt...

Később azonban vigaszt e század — valamelyik nagyáruház polcán — elem tálat aranyfűsttel befűjt gyönyörű dobozokban a legelmebb és legeredetibb állateledt; az egérkonzervet cicáknak, akik jöhetnek önéledegyükben pamutgomolyagot pofogtattak a dobozra festett reklámon.

Tehát kegyetlenség és mármár aggasztó figyelem, rajongás és állati ragaszkodás az állathoz — ez jellemzi furesa viszonyunkat hozzájuk, a gyorsan szaporodók s a kipu-sztulóban lévőkről íránt egyaránt.

BALINT TIBOR

A Kájoni-együttes tagjai: Bokor Imre, Borsos Anna, Elekes Emőke, Györfi Erzsébet, Kiss Júlia, Kostyák Alpár, Köllő Paula, Simó József és Sófalvi Anna.

(Szakács V. Sándor felvétele)

Kájoni/Barozda

1979 őszén a Hargita megyei művelődési szervek Kájoni János születésének háromszázötvenedik évfordulójára emlékműsort rendeztek. Akik ott voltak azon a kellemes őszi délutánon, a Mikó vár udvarán, máig is gyakran emlegetik ezt az immár művelődéstörténeti jelentőségű rendezvényt, amelynek a sikere később az ötletet a RTV magyar nyelvű adásával közösen megrendezendő Régi-zene fesztiválhoz (idén lesz az ötödik).

A Pávai István vezette Kájoni-együttes, megalakulása után kb. másfél évig, egyike volt a régizenei saját vagy más együttesektől másolt hangszerelésben játszó együtteseknek. Az 1981-es fesztiválon állt be a fordulat. Itt ugyanis a Barozda (!) az élő folklórban máig megőrzött 17—18. századi muzsikai dallamokkal jelentkezt (a Barozda táncbázis és a Kájoni régizene együttes alaptagjai ugyanazok).

A régizenevel kapcsolatban a legtöbbet az előadás hitelességét vitatják. Maga a régizene kifejezés az utóbbi időben nem is annyira zenei korszakot jelöl (a muzsika kezdetétől a reneszánszig, a

korabarrokkig), hanem valamely régi zenei körhöz, hiteles előadását. Magyarán: ha Bakfark Bálint lantkompozícióit zongorán, vagy egy Tinódi-dallamot vonósnegyes kísérettel adnak elő, az nem régizene. És a hangszer, a hangszerelés a hitelességnek csak az egyik összetevője. Ugyanilyen fontos maga az előadásmód: a dinamika, a tempó, a díszítések, a hangszin, a rögtönzések stb.

A Kájoni akkor találta meg a hitelességhez vezető legbiztosabb utat, amikor felhasználva a Barozdában szerzett népzenei tapasztalatokat, régműlt századok muzsikájából azt emelte ki, aminek valamilyen köze van a folklórhoz. Mert az élő népzene tévedhetetlen iránytű. Amint Kodály mondta: ha népzenevel a fülünkben közelítünk a régi korokból kezdetleges írásmódban fennmaradt zenei anyaghoz, „megnyílik titkos értelmük”.

A Barozdának, bár táncbázis-együttes, régizene vonatkozású műsora is van. Ilyenkor népi emlékeztetben megőrzött muzsikai dallamokat ad elő, úgy ahogyan azokat má is énekelik, valamint régi feljegyzésekben fennmaradt népi eredetű zenét, ez utóbbit tudatosan közelítve a feltételezett forráshoz.

• fényorgona

A Kájoni játszik tiszta muzsika kompozíciókat is, például Esterházy Pál (1635—1713) Harmonia coelestis című művet (hazai ösbemutató), de műsoraikban egyre több a folklór-vonatkozás. A tavalyi csikszerepai fesztiválon egyformán telitalálat volt a Barozda Balassi énekelte verseiből összeállított műsora és a Kájoni diákos természetesség-előadott vágans dalai a Carmina Buranából (13. sz.).

Lehet-e két eltérő műfajban maradandót nyújtani? Már az igenlő válasz nem kétséges. A kortárs zenei élet bővelkedik sokoldalú művészegyenlőségekben. Simó József, a Kájoni/Barozda mai vezetője basszusgitárosként kezdte az Acoustic 774 jazz-rock együttesben. Később gardonyon, furulyán, kishógón és ki tudja hány pengetős-húros hangszeren játszott népzenei és régizenei. Most éppen dudán gyakorol. A napokban lelkesen számolt be felfedezéséről: a dudán muzsikáló parasztszeneszek két dallam között szabadon improvizálnak és játékkuk ezáltal döbbenetesen hasonlít — a jazzmuzsikához...

BOROS ZOLTÁN

• anekdota

A gyilkos

Két hír hozta lázba a hetvenes évek elején a szamosmenti kisváros lakóit. Az egyik: halálra készlet a közelben egy asszonyt, a másik: megjelent a halk szavú dési poéta, Varró Dezső verses köte: a gyilkos tavasz (A fedőlapon kis kezdőbetűkkel). A sorrend nem téves. A többség a bűnös kézrekerítésért szurkolt. — Megfogják, nem? — pörögtek napestig a kérdések. Ezek elől viszonylag kevesen húzódtak a költő finom ereztől lírája mögé. Varró Dezső ritkán publikált, éreztük, kivételes ajándék ez a kötet. Nem is követte újabb...

A verses megjelenése utáni hetekben, 1971 egyik sáros januári estéjén hazafelé kísért Varró Dezsőt. Ugyanabban az utcában laktunk. A költő kezében friss versesk-

Arkossy István rajza

tete. Eppen szólni készült szokásos szelid, nyugtató hangján, amikor kereskedőember állta utunkat, és a késelő gonosztevő kitéle felől érdeklődött. Varró Dezső mérgesen szusszant, majd az idegen elé emelte könyvét. — Legyen már vége — mondta, s ujjával elfedte a kötetim utolsó szavát. A hűhullás ellenére is lángoltak az eltakaratlan betűk: varró dezső: gyilkos.

HUBER ANDRÁS